

केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः

(प्राक्तनं राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्)

संसदः अधिनियमेन स्थापितः

लखनऊपरिसरः

भारतसर्वकारस्य शिक्षामन्त्रालयाधीनः

CENTRAL SANSKRIT UNIVERSITY

(Formerly Rashtriya Sanskrit Sansthan)

Established by an Act of Parliament

LUCKNOW CAMPUS

Under the Ministry of Education, Govt. of India

F.No.- CSU-LKO/2023-2024/Dir /01/ 30

Dated: 10-11-2023

अधिसूचना

विषयः- 61तम्याः अखिलभारतीयशास्त्रीयस्पर्धायाः कृते ऐषमः राज्यस्तरे शास्त्रीयस्पर्धार्थं छात्राणां चयनसन्दर्भे।

महोदय !

महतः प्रमोदस्य विषयोऽयं यत् प्रतिवर्षमिव अस्मिन्नपि वर्षे भारतसर्वकारस्य शिक्षामन्त्रालयस्य तत्त्वावधाने केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य अखिलभारतीयशास्त्रीयाः स्पर्धाः आयोज्यन्ते। ऐषमः अखिलभारतीयशास्त्रीयस्पर्धाः फरवरीमासस्य अन्तिमे सप्ताहे अयोध्यायां भविष्यन्ति। अतः विद्यालयस्तरे भवन्तः निवेद्यन्ते यत् राज्यस्तरीय-प्रतियोगितार्थं छात्राणां चयनं कृत्वा तत्तद्विषयकाणां योग्यानां छात्राणां नामानि केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य लखनऊपरिसरेदिसम्बरमासस्य 2.12.2023 दिनाङ्कं यावत् प्रेष्यन्ताम् इति।

उत्तरप्रदेशराज्यस्तरीयदलस्य चयनं केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य लखनऊपरिसरे 9 एवं 10 दिसम्बर 2023 दिनाङ्कयोः सम्पत्स्यते।

प्रतियोगितानां विवरणम्-

प्रतियोगितासु पारम्परिकच्छात्राः एव भागं वोढुं शक्नुवन्ति। प्रतिस्पर्धं एकस्याः शिक्षणसंस्थायाः एक एव छात्रः भागं ग्रहीतुमर्हति। यद्विषयकः छात्रः तद्विषये एव भागं ग्रहीतुमर्हति। प्रतियोगितायाः नियमाः निर्धारितविषयाश्च केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य जालपुटे www.sanskrit.nic.in उपलब्धाः सन्ति, कृपया विद्यालयस्तरे चयनात् प्राक् सर्वेऽपि नियमाः सावधानेन अवलोकनीयाः।

विशेषः - आवासभोजनव्यवस्था, सामान्यद्वितीयश्रेण्याः मार्गव्यवस्था च परिसरपक्षतः भविष्यति।

संयोजकः- प्रो. मदनमोहनपाठकः, 9455437066 (9455437066 व्हाट्सएप)

सह संयोजक- डॉ. नीरजतिवारी, 9140034237 (9140034237 व्हाट्सएप)

पञ्जीकरण Googl Form Link- <https://forms.gle/CjJzUWZKMNz5RnnY6>

(प्रो. सर्वनारायणः)
निदेशकः

Vishal Khand-4, Gomti Nagar, Lucknow-226 010

Mobile : 945543942 (Director)

E-mail : ksvlLucknowcampus@gmail.com

Web : csu-lucknow.edu.in

director-lucknow@csu.co.in

F.No.- CSU-LKO/2021-2022/Dir/01/
केन्द्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय, लखनऊ परिसर
विशाल खण्ड-4, गोमती नगर, लखनऊ

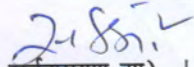
दिनांक- 10.11.2023

सूचना -104

केन्द्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय, लखनऊ परिसर, लखनऊ के तत्वावधान में दिनांक 9 एवं 10 दिसम्बर 2023 को राज्य स्तरीय शास्त्रीय स्पर्धा का आयोजन किया जा रहा है। इसमें उत्तर प्रदेश राज्य के सभी संस्कृत विद्यालयों/महाविद्यालयों/विश्वविद्यालयों के प्रमुख इच्छुक छात्र-छात्राओं को इस स्पर्धा में भाग लेने हेतु परिसर की वेबसाइट csu-lucknow-edu.in पर अपना पञ्जीकरण निर्धारित समय में करवाना चाहेंगे। पञ्जीकरण की अन्तिम तिथि दिनांक 02 दिसम्बर 2023 है।

आपके भोजन एवं आवास की व्यवस्था परिसर द्वारा की जायेगी। इसके अतिरिक्त नियमानुसार मार्गव्यय दिया जायेगा।

पञ्जीकरण Googl Form Link- <https://forms.gle/CjJzUWZKMNz5RnnY6>

(प्रो० सर्वनारायण झा)
निदेशक

प्रतिलिपि -

1. प्रो. मदनमोहन पाठक, प्रोफेसर, ज्योतिष विद्याशाखा, संयोजक-राज्यस्तरीय शास्त्रीय स्पर्धा
2. डॉ. नीरज तिवारी, सहायक प्रोफेसर, संस्कृत साहित्य विद्याशाखा, सह-संयोजक-राज्यस्तरीय शास्त्रीय स्पर्धा
3. सूचना सञ्चिका
4. संबंधित सञ्चिका के लिए श्री वेद प्रकाश, एलडीसी
5. प्रो. गुरुचरण सिंह नेगी, समन्वयक IQAC
6. निदेशक कार्यालय प्रति, श्री प्रवीण कुमार, डीईओ
7. वेबसाइट पर अपलोड हेतु, श्री मुकुल कुमार मिश्र, तकनीकी सहायक
8. उपस्थिति पञ्जिका

निदेशक

राज्यस्तरीयशास्त्रीयस्पर्धा -2023-24

नियमावली

क्र.सं.	स्पर्धायाः नाम अध्येतव्यः ग्रन्थश्च	भागग्रहणाय अर्हता/स्पर्धाविवरणम्	पुरस्कारः
1.	व्याकरणभाषणम् परमलघुमञ्जूषा, सम्पूर्णा	<p>➤ संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु आचार्य/ तत्समकक्षायाम् शास्त्रि/ तत्समकक्षायः अन्तिमवर्षे कस्मिंश्चिदपि शास्त्रे अधीयानाः/ शिक्षाशास्त्रि/ शिक्षाचार्यकक्षायाम् अधीयानाः गुरुकुले अधीयानाः/ कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाश्च छात्राः भागग्रहणाय अर्हाः। (गुरुकुले अधीयानानां/ विद्वत्सन्निधौ स्वाध्यायरतानां वयोमितिः 01- 01-2024 तमे दिनाङ्के 26 वर्षाणि अतीतानि न स्युः)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते। ● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि। ● प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराः राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराशयनुसारेण प्रदीयन्ते।
2.	साहित्यभाषणम् वक्रोक्तिजीवितम्, सम्पूर्णम्		
3.	न्यायभाषणम् व्युत्पत्तिवादे प्रथमाकारकम्		
4.	साङ्ख्ययोगभाषणम् हठयोगप्रदीपिका सम्पूर्णा		
5.	मीमांसाभाषणम् भाट्टरहस्यम्, आरम्भात् प्रथमाप्रयोजकपर्यन्तम्		
6.	वेदान्तभाषणम् भगवद्गीताभाष्यम् (द्वैतविशिष्टाद्वैताद्वैतभाष्येषु अन्यतमम्)		
7.	धर्मशास्त्रभाषणम् निर्णयसिन्धौ उत्तरभागे श्राद्धप्रकरणम्	<p>➤ प्रत्येकं विषये (शास्त्रे) भाषणस्पर्धायां प्रतिसंस्थं एकः एव स्पर्धालुः भागं ग्रहीतुमर्हति। एकः स्पर्धालुः एकस्मिन् एव शास्त्रे भाषणस्पर्धायां भागग्रहणाय अनुमन्यते।</p>	
8.	ज्यौतिषभाषणम् मुहूर्तचिन्तामणौ, आदितः विवाहप्रकरणपर्यन्तम्		
9.	जैन-बौद्धदर्शनभाषणम् प्रमेयकमलमार्ताण्डस्य प्रथमाधिकारः		
10.	वेदभाष्यभाषणम्		

	<p>कृष्णयजुर्वेदे इष्टिभागीयं सायणभाष्यम् संहितायाम् इषेत्वा (प्रथमकाण्डे प्रथमः प्रश्नः) संत्वा सिञ्चामि (प्रथमकाण्डे षष्ठः प्रश्नः) विश्वरूपो वै (द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः) समिधो यजति (द्वितीयकाण्डे षष्ठः प्रश्नः) ब्राह्मणे तृतीयस्थां (तृतीयाष्टके द्वितीयः प्रश्नः) प्रत्युष्टम् (तृतीयाष्टके तृतीयः प्रश्नः) सत्यं प्रपद्ये (तृतीयाष्टके पञ्चमः प्रश्नः) सर्वान् वै (तृतीयाष्टके सप्तमः प्रश्नः)</p>	<p>➤ शलाकापरीक्षासु/ कण्ठपाठस्पर्धासु/ शास्त्रार्थविचारे यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागग्रहणं नाहति ।</p> <p>➤ भाषणार्थं निर्दिष्टं (वामतः स्तम्भे) तत्तच्छास्त्रसम्बद्धं/ विषयसम्बद्धं ग्रन्थं सम्यगधीत्य स्पर्धालुः उपस्थितः भवेत् । स्पर्धारम्भात् एकघण्टातः पूर्वं तेभ्यः ग्रन्थेभ्यः (भारतीयविज्ञानभाषणे निर्दिष्टविषयेभ्यः) प्रतिशास्त्रं कश्चन विषय-विशेषः भाषणीयविषयस्य शीर्षकत्वेन उद्घोष्यते ।</p> <p>➤ भाषणाय षट्-निमेषात्मकः (5 + 1) कालः दीयते । (पञ्चनिमेषाणामन्ते सूचना दीयते । तदनन्तरम् एकनिमेषाभ्यन्तरे भाषणम् उपसंहरणीयम् ।)</p>	
11.	<p>आयुर्वेदभाषणम् अष्टाङ्गहृदये सूत्रस्थाने चतुर्थाध्यायप्रभृति अष्टमाध्यायपर्यन्तम्</p>	<p>➤ भाषणानन्तरं निर्णायकाः प्रश्नान् पृच्छेयुः ।</p>	
12.	<p>भारतीयविज्ञानभाषणम् 1. भारतीयभौतिकविज्ञानम् 2. भारतीयरसायनविज्ञानम् 3. भारतीयवनस्पतिविज्ञानम् 4. भारतीयप्राणिविज्ञानम् 5. भारतीयकृषिविज्ञानम् 6. भारतीयान्तरिक्षविज्ञानम्</p>		

7. भारतीयपर्यावरणविज्ञानम्		
8. भारतीयालयनिर्माणविधिः		
9. भारतीयदण्डव्यवस्था		
10. भारतीयस्वास्थ्यविज्ञानम्		
11. भारतीयप्रबन्धनविधिः		
12. भारतीयार्थशास्त्रम्		

क्र.सं.	स्पर्धायाः नाम अध्येतव्यः ग्रन्थश्च	भागग्रहणाय अर्हता/स्पर्धाविवरणम्	पुरस्कारः
13.	व्याकरणशलाकापरीक्षा वैयाकरणभूषणसारे, सुबर्धनिर्णयः, नामार्थनिर्णयः समासशक्तिनिर्णयश्च	संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु आचार्य/ तत्समकक्षायाम् शास्त्रि/ तत्समकक्षयाः	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते । ● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि । ● प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराः
14.	साहित्यशलाकापरीक्षा वक्रोक्तिजीवितम्, प्रथमोन्मेषः	अन्तिमवर्षे कस्मिंश्चिदपि शास्त्रे अधीयानाः/ शिक्षाशास्त्रि/ शिक्षाचार्यकक्षायाम् अधीयानाः	राज्यस्तरीयस्पर्धायां योजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराशयनुसारेण प्रदीयन्ते ।
15.	न्यायशलाकापरीक्षा सामान्यनिरुक्तिः, प्रथमलक्षणम्	गुरुकुले अधीयानाः/ कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ	
16.	मीमांसाशलाकापरीक्षा श्लोकवार्तिकम्, आदिमं सूत्रत्रयम्	स्वाध्यायशीलाश्च छात्राः भागग्रहणाय अर्हाः।(गुरुकुले अधीयानानां/ विद्वत्सन्निधौ	
17.	वेदान्तशलाकापरीक्षा तत्त्वप्रदीपिकायां, मिथ्यात्वनिरूपणे उत्तरपक्षनिरूपणान्तो भागः	स्वाध्यायरतानां वयोमितिः 01- 01-2024 तमे दिनाङ्के 26 वर्षाणि अतीतानि न स्युः)	
18.	ज्यौतिषशलाकापरीक्षा सूर्यसिद्धान्ते आदितः सूर्यग्रहणाधिकारसमाप्तिपर्यन्तम् (प्रसङ्गे सति फलके विलिख्य व्याख्येयम्)	➤ प्रत्येकं शास्त्रे शलाकापरीक्षायां एकस्याः संस्थायाः (प्रतिस्पर्धालुगणम्) एकस्यैव अवसरः प्रदीयते ।	
19.	पुराणेतिहासशलाकापरीक्षा वाल्मीकिरामायणे, बालकाण्डे आदितः अष्टादशसर्गपर्यन्तम्		
20.	भारतीयगणितशलाकापरीक्षा		

	लीलावत्यां क्षेत्रव्यवहारतः ग्रन्थसमाप्तिपर्यन्तम् (व्याख्यानावसरे यथाप्रसङ्गं गणितं फलके कृत्वा प्रदर्शनीयम् उपपत्तिश्चविवरणीया)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ एकस्य छात्रस्य एकस्यां शलाकास्पर्धायाम् एव अवसरः कल्प्यते । ➤ भाषणस्पर्धासु/ कण्ठपाठस्पर्धासु/ शास्त्रार्थविचारे यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागग्रहणं नार्हति । ➤ न्यूनातिन्यूनं पञ्चवारं तथा न्यूनातिन्यूनं दशनिमेषान् यावत् स्पर्धालुः परीक्षणीयः । 	
21.	अर्थशास्त्रशलाकापरीक्षा कामन्दकीयनीतिसारे चतुर्थपञ्चमषष्ठाध्यायाः		
22.	काव्यशलाकापरीक्षा कादम्बरी, आमुखम् (व्याकरणालङ्कारादिविशेषाः उपस्थापनीयाः)	*शलाकापरीक्षायाः क्रमः अन्तिमपृष्ठे दृष्टव्यः	

क्र.सं.	स्पर्धायाः नाम अध्येतव्यः ग्रन्थश्च	भागग्रहणाय अर्हता/स्पर्धाविवरणम्	पुरस्कारः
23	शास्त्रार्थविचारः 1. आत्मविचारः 2. कार्यकारणभावविचारः 3. क्षणभङ्गवादः 4. व्यञ्जनावृत्तिः 5. वेदापौरुषेयत्वम्	<ul style="list-style-type: none"> ➤ संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु विद्यावारिधौ, आचार्य/ तत्समकक्षायाम्, शास्त्रि/ तत्समकक्षायाम् अन्तिमवर्षे कस्मिंश्चिदपि शास्त्रे अधीयानाः, शिक्षाशास्त्रि/शिक्षाचार्यकक्षायाम् अधीयानाः/गुरुकुले अधीयानाः/ कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाश्च छात्राः भागग्रहणाय अर्हाः । (गुरुकुले अधीयानानां/ विद्वत्सन्निधौ स्वाध्यायरतानां वयोमितिः 01- 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रथमस्थानभाजे युगलाय राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते । ● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि । ● प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराः राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराशयनुसारेण प्रदीयन्ते ।

		<p>01-2024 तमे दिनाङ्के 26 वर्षाणि अतीतानि न स्युः)</p> <p>➤ अत्र वामतः स्तम्भे निर्दिष्टविषयेषु स्पर्धार्थिनः सम्यक् अध्ययनं कुर्युः । तदन्तर्गतं स्वाभीष्टशास्त्रांशगतं शीर्षकं निश्चित्य सूक्ष्मतया अनुसन्धानं कुर्युः । स्ववक्तव्यविषयस्य शास्त्रान्तरेण सम्बन्धं/साम्यं/भेदं पूर्वपक्षं, सिद्धान्तं च सम्यगवगच्छेयुः । तद्विषये परिचर्चार्थं सिद्धतां कुर्युः ।</p> <p>➤ प्रत्येकं राज्यात् राज्यस्तरे चितौ द्वौ एव छात्रौ अस्यां स्पर्धायां भागं ग्रहीतुमर्हतः । इयं स्पर्धा सोपानत्रयवती भवति । प्रथमे सोपाने चितं युगलषट्कं द्वितीयं सोपानं प्रति याति । तत्र युगलद्वयं चीयते । तस्य युगलद्वयस्य तृतीये सोपाने पुनः स्पर्धा भवति । तत्र युगलमेकं प्रथमस्थानं प्राप्नोति । अन्यत् च युगलं द्वितीयस्थानं प्राप्नोति । त्रिषु सोपानेषु अपि स्पर्धारम्भात् एकघण्टातः पूर्वं निर्दिष्टेभ्यः विषयेभ्यः कश्चन विषयविशेषः शास्त्रार्थविषयस्य शीर्षकत्वेन उद्घोष्यते ।</p>	
--	--	---	--

		<p>➤ भाषणस्पर्धासु/कण्ठपाठस्पर्धासु/ शलाकापरीक्षासु यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागग्रहणं नार्हति ।</p> <p>➤ युगलवाक्यार्थरूपेण इयं स्पर्धा भवति । प्रथमसोपाने प्रदत्तविषयाधारेण स्वाभीष्टशास्त्रानुसारं निश्चित- शीर्षकानुसारेण 15 निमेषात्मके काले विषयः प्रतिपादनीयः । द्वयोः मध्ये कश्चन पूर्वपक्षं कश्चन सिद्धान्तं च उपस्थापयेत् । प्रथमे सोपाने चितेन युगलषट्केन द्वितीयसोपाने पुनः निर्दिष्टशीर्षकानुसारेण 15 निमेषात्मके काले विषयः प्रतिपादनीयः । द्वितीये सोपाने चितेन युगलद्वयेन पुनः निर्दिष्टशीर्षकानुसारेण 30 निमेषात्मके काले विषयः प्रतिपादनीयः । षडाधिकयुगलाभावे आगतेषु सोपानत्रये स्पर्धा करणीया ।</p> <p>➤ स्पर्धिनः निर्णायकानुमतिं प्राप्य प्रश्नान् कुर्युः ।</p> <p>*शास्त्रार्थविचारस्य क्रमः अन्तिमपृष्ठे दृष्टव्यः ।</p>	
--	--	---	--

24.	<p>काव्यकण्ठपाठः किरातार्जुनीये षष्ठसर्गतः दशमसर्गपर्यन्तम्</p>	<p>➤ संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु पू- मध्यमा/ उ- मध्यमा/ प्राक्शास्त्रिकक्षायां/ शास्त्रिकक्षायां तत्समकक्षायाम्/ गुरुकुले अधीयानाः /कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाश्च छात्राः भागग्रहणय अर्हाः । (गुरुकुले विदुषः सन्निधौ च अधीयानानां वयोमितिः 01-01-2024 तमे दिनाङ्के 21 वर्षाणि अतीतानि न स्युः ।)</p> <p>➤ प्रतिसंस्थं/प्रतिस्पर्धालुगणम् एकस्य एव अवसरः ।</p> <p>➤ भाषणस्पर्धासु शलाकापरीक्षासु शास्त्रार्थविचारे अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति ।</p> <p>➤ अस्यां स्पर्धायां सकृत् स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः अनन्तरवर्षेषु पुनः अस्यां स्पर्धायां भागग्रहणाय नानुमन्यते ।</p> <p>➤ निर्णायकाः निर्दिष्टग्रन्थभागे प्रत्येकं काण्डस्य विभिन्नस्थानेषु स्पर्धालोः परीक्षणं कुर्युः । निर्णायकैः उद्धृतात् स्थानात्, यावत् पर्यन्तं निर्णायकाः श्रोतुमिच्छन्ति तावत् पर्यन्तं स्पर्धालुना श्लोकाः श्रावणीयाः ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते । ● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभाग्भ्यः प्रमाणपत्राणि । ● प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराःराज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराश्यनुसारेण प्रदीयन्ते ।
-----	---	---	---

		<p>न्यूनातिन्यूनं पञ्चवारं तथा न्यूनातिन्यूनं दशनिमेषान् यावत् स्पर्धालुः परीक्षणीयः ।</p>	
25.	<p>अमरकोषकण्ठपाठः संपूर्णः अमरकोषः</p>	<p>➤ संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु पू- मध्यमा/ उ- मध्यमा/ प्राक्शास्त्रिकक्षायां/ शास्त्रिकक्षायां तत्समकक्षायाम्/ गुरुकुले अधीयानाः /कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाश्च छात्राः भागग्रहणय अर्हाः । (गुरुकुले विदुषः सन्निधौ च अधीयानानां वयोमितिः 01-01-2024 तमे दिनाङ्के 21 वर्षाणि अतीतानि न स्युः ।)</p> <p>➤ प्रतिसंस्थं/प्रतिस्पर्धालुगणम् एकस्य एव अवसरः ।</p> <p>➤ भाषणस्पर्धासु शलाकापरीक्षासु शास्त्रार्थविचारे अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति ।</p> <p>➤ अस्यां स्पर्धायां सकृत् स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः अनन्तरवर्षेषु पुनः अस्यां स्पर्धायां भागग्रहणाय नानुमन्यते ।</p> <p>➤ निर्णायकाः निर्दिष्टग्रन्थभागे प्रत्येकं काण्डस्य विभिन्नस्थानेषु</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते । ● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि । ● प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराः राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराशयनुसारेण प्रदीयन्ते ।

		<p>स्पर्धालोः परीक्षणं कुर्युः । निर्णायकैः उद्धृतात् स्थानात्, यावत् पर्यन्तं निर्णायकाः श्रोतुमिच्छन्ति तावत् पर्यन्तं स्पर्धालुना श्लोकाः श्रावणीयाः । न्यूनातिन्यूनं पञ्चवारं तथा न्यूनातिन्यूनं दशनिमेषान् यावत् स्पर्धालुः परीक्षणीयः ।</p>	
26.	अष्टाध्यायीकण्ठपाठः सम्पूर्णा अष्टाध्यायी	<p>➤ संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु पू- मध्यमा/ उ- मध्यमा/ प्राक्शास्त्रिकक्षायां/ शास्त्रिकक्षायां तत्समकक्षायाम्/ गुरुकुले अधीयानाः /कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाश्च छात्राः भागग्रहणय अर्हाः । (गुरुकुले विदुषः सन्निधौ च अधीयानानां वयोमितिः 01-01-2024 तमे दिनाङ्के 21 वर्षाणि अतीतानि न स्युः ।)</p> <p>➤ प्रतिसंस्थं/प्रति-स्पर्धालुगणम् एकस्य एव अवसरः ।</p> <p>➤ भाषणस्पर्धासु शलाकापरीक्षासु शास्त्रार्थविचारे अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति ।</p> <p>➤ अस्यां स्पर्धायां सकृत् स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः अनन्तरवर्षेषु पुनः अस्यां</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते । ● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभाग्यः प्रमाणपत्राणि । <p>प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराः राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराश्यनुसारेण प्रदीयन्ते ।</p>

		<p>स्पर्धायां भागग्रहणाय नानुमन्यते ।</p> <p>➤ निर्णायकाः निर्दिष्टग्रन्थभागे प्रत्येकम् अध्यायेषु विभिन्नस्थानेषु स्पर्धालोः परीक्षणं कुर्युः । निर्णायकैः उद्धृतात् स्थानात्, यावत् पर्यन्तं निर्णायकाः श्रोतुमिच्छन्ति तावत् पर्यन्तं स्पर्धालुना सूत्राणि श्रावणीयानि । न्यूनातिन्यूनं पञ्चवारं तथा न्यूनातिन्यूनं दशनिमेषान् यावत् स्पर्धालुः परीक्षणीयः ।</p>	
27.	<p>धातुरूपकण्ठपाठः निर्दिष्टानां 100 धातूनां दशसु लकारेषु सर्वाणि कर्तरि, कर्मणि/भावे रूपाणि लटि ण्यन्त- सन्नन्तरूपाणि च ।</p>	<p>➤ संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु पू- मध्यमा/उ- मध्यमा/ प्राक्शास्त्रिकक्षायां/ शास्त्रिकक्षायां तत्समकक्षायाम्/ गुरुकुले अधीयानाः /कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाश्च छात्राः भागग्रहणाय अर्हाः । (गुरुकुले विदुषः सन्निधौ च अधीयानानां वयोमितिः 01-01-2024 तमे दिनाङ्के 21 वर्षाणि अतीतानि न स्युः ।)</p> <p>➤ प्रतिसंस्थं/प्रति-स्पर्धालुगणम् एकस्य एव अवसरः ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते । ● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि । ● प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराः राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराश्यानुसारेण प्रदीयन्ते ।

		<p>➤ भाषणस्पर्धासु शलाकापरीक्षासु शास्त्रार्थविचारे अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति ।</p> <p>➤ अस्यां स्पर्धायां सकृत् स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः अनन्तरवर्षेषु पुनः अस्यां स्पर्धायां भागग्रहणाय नानुमन्यते ।</p> <p>स्पर्धार्थं निर्दिष्टधातुषु निर्णायकैः पृष्ठानां धातूनां लकाररूपाणि स्पर्धालुना वक्तव्यानि । न्यूनातिन्यूनं पञ्चवारं तथा दशनिमेषान् यावत् स्पर्धालुः परीक्षणीयः ।</p>	
--	--	---	--

धातुरूपकण्ठपाठनिमित्तं निर्दिष्टाः धातवः

- भू-सत्तायाम् 2. हसे-हसने, 3. पठ -व्यक्तायां वाचि 4. रक्ष-पालने, 5. वद- व्यक्तायां वाचि, 6. गम्-गतौ, 7. दृश-प्रेक्षणे, 8. पा-पालने, 9. घा-गतनिवृत्तौ, 10. घ्रा-गन्धोपादाने, 11. षद्ल-विशरणगत्यवसादनेषु, 12. डुपचष्- पाके, 13. णम-प्रहृत्वे शब्दे च, 14. स्मृ- आध्याने, 15. जि-जये, 16. श्रु- श्रवणे, 17. कृष- विलेखने, 18. वस-निवासे, 19. त्यज-हानौ, 20. षेवृ-सेवने, 21. डुलभष्-प्राप्तौ, 22. वृधु-वृद्धौ, 23. मुद-हर्षे, 24. षह-मर्षणे, 25. वृत्तु-वर्तने, 26. ईक्ष-दर्शने, 27. णीञ्-प्रापणे, 28. हञ्- हरणे, 29. टुयाचृ-याञ्जायाम्, 30. वह- प्रापणे,
- 31. अद-भक्षणे, 32. अस-भुवि, 33. इण्- गतौ, 34. रुदिर्-अश्रुविमोचने, 35. जिष्वप्-शये, 36. दुह- प्रपूरणे, 37. लिह्-आस्वादाने, 38. हन-हिंसागत्योः, 39. ष्टुञ्-स्तुतौ, 40. या- प्रापणे, 41. पा-रक्षणे, 42. शासु- अनुशिष्टौ, 43. विद- ज्ञाने, 44. आस- उपवेशने, 45. शीङ्- स्वप्ने, 46. इङ्- अध्ययने, 47. ब्रूञ्- व्यक्तायां वाचि,
- 48. हु-दानादानयोः, 49. जिभी- भये, 50. ही-लज्जायाम्, 51. डुभृञ्-धारणपोषणयोः 52. ओहाक्- त्यागे, 53. माङ्- माने शब्दे च, 54. डुदाञ्-दाने , 55. डुदाञ्-धारणपोषणयोः,
- 56. दिवु-क्रीडा.. कान्तिगतिषु, 57. नृती- गात्रविक्षेपे , 58. णश- अदर्शने, 59. भ्रमु-अनवस्थाने, 60. श्रमु- तपसि खेदे च, 61. षिवु-तन्तुसन्ताने, 62. षूङ्- प्राणिप्रसवे, 63. शो-तनूकरणे, 64. पद-गतौ, 65. कुप-क्रोधे, 66. युध-संग्रहारे, 67. जनी-प्रादुर्भावे
- 68. चिञ्-चयने, 69. आम्-व्याप्तौ, 70. शक्-शक्तौ, 71. अशू-व्याप्तौ संघाते च, 72. षुञ्- अभिषेवे

- 73.तुद-व्यथने ,74.इष-इच्छायाम्, 75.लिख- अक्षरविन्यासे, 76.प्रच्छ-ज्ञीप्सायाम्, 77.स्पृश-संस्पर्शने, 78.कृ-विक्षेपे, 79.गृ- निगरणे,80. क्षिप- प्रेरणे, 81.मृड्- प्राणत्यागे, 82.मुच्छ- मोक्षणे
- 83.रुधिर्- आवरणे, 84.भिदिर्- विदारणे, 85.छिदिर्- द्वैधीकरणे, 86.हिसि-हिंसायाम्, 87.युजिर्-योगे, 88.भञ्जो- आमर्दने, 89. भुज-पालनाभ्यवहारयोः
- 90. तनु- विस्तारे, 91.डुकृञ्- करणे
- 92. डुक्रीञ्- द्रव्यविनिमये,93.ज्ञा- अवबोधने, 94. बन्ध- बन्धने,95.मन्थ- विलोडने, 96.ग्रह-उपादाने
- 97.चुर- स्तेये, 98.चिति- स्मृत्याम्, 99. भक्ष- अदने, 100. कथ-वाक्यप्रबन्धे

क्र.सं.	स्पर्धायाः नाम अध्येतव्यः ग्रन्थश्च	भागग्रहणाय अर्हता/स्पर्धाविवरणम्	पुरस्कारः
28.	भगवद्गीताकण्ठपाठः संपूर्णा भगवद्गीता	<p>➤ संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु पू- मध्यमा/ उ- मध्यमा/ प्राक्शास्त्रिकक्षायां/ शास्त्रिकक्षायां तत्समकक्षायाम्/ गुरुकुले अधीयानाः / कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाश्च छात्राः भागग्रहणाय अर्हाः । (गुरुकुले विदुषः सन्निधौ च अधीयानानां वयोमितिः 01-01-2024 तमे दिनाङ्के 21 वर्षाणि अतीतानि न स्युः ।)</p> <p>➤ प्रतिराज्यं/ प्रति-स्पर्धालुगणम् एकस्य एव अवसरः ।</p> <p>➤ भाषणस्पर्धासु शलाकापरीक्षासु शास्त्रार्थविचारे अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> • प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते । • प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि । • प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराःराज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराश्यनुसारेण प्रदीयन्ते ।

		<p>➤ अस्यां स्पर्धायां सकृत् स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः अनन्तरवर्षेषु पुनः अस्यां स्पर्धायां भागग्रहणाय नानुमन्यते ।</p> <p>निर्णायकाः निर्दिष्टग्रन्थभागे प्रत्येकम् अध्यायेषु विभिन्नस्थानेषु स्पर्धालोः परीक्षणं कुर्युः । निर्णायकैः उद्धृतात् स्थानात्, यावत् पर्यन्तं निर्णायकाः श्रोतुमिच्छन्ति तावत् पर्यन्तं स्पर्धालुना श्लोकाः श्रावणीयाः । न्यूनातिन्यूनं पञ्चवारं तथा न्यूनातिन्यूनं दशनिमेषान् यावत् स्पर्धालुः परीक्षणीयः ।</p>	
29.	<p>सुभाषितकण्ठपाठः निर्दिष्टानि पञ्चाशताधिकैशतं सुभाषितानि</p>	<p>➤ संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु पू- मध्यमा/ उ- मध्यमा/ प्राक्शास्त्रिकक्षायां/ शास्त्रिकक्षायां तत्समकक्षायाम्/ गुरुकुले अधीयानाः /कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाश्च छात्राः भागग्रहणाय अर्हाः । (गुरुकुले विदुषः सन्निधौ च अधीयानानां वयोमितिः 01-01-2024 तमे दिनाङ्के 21 वर्षाणि अतीतानि न स्युः ।)</p> <p>➤ प्रतिसंस्थं/ प्रति-स्पर्धालुगणम् एकस्य एव अवसरः ।</p> <p>➤ भाषणस्पर्धासु शलाकापरीक्षासु शास्त्रार्थविचारे अन्यकण्ठपाठस्पर्धासु वा यः भागं गृह्णाति सः अत्र भागं ग्रहीतुं नार्हति ।</p> <p>➤ अस्यां स्पर्धायां सकृत् स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः अनन्तरवर्षेषु पुनः अस्यां स्पर्धायां भागग्रहणाय नानुमन्यते ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते । ● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि । ● प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराः राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराशयनुसारेण प्रदीयन्ते ।

		<p>निर्णायकाः निर्दिष्टग्रन्थभागे प्रत्येकम् सुभाषितेषु विभिन्नस्थानेषु स्पर्धालोः परीक्षणं कुर्युः । निर्णायकैः उद्धृतात् स्थानात्, यावत् पर्यन्तं निर्णायकाः श्रोतुमिच्छन्ति तावत् पर्यन्तं स्पर्धालुना श्लोकाः श्रावणीयाः । न्यूनातिन्यूनं पञ्चवारं तथा न्यूनातिन्यूनं दशनिमेषान् यावत् स्पर्धालुः परीक्षणीयः ।</p> <p>निर्दिष्टानां सूभाषितानां सूची अन्तिमपृष्ठे दृष्टव्या</p>	
30.	समस्यापूर्तिः	<p>➤ समस्यापूर्तौ, अक्षरश्लोकीस्पर्धायां च तदर्थमेव चितौ द्वौ (समस्यापूर्तौ एकः, अक्षरश्लोक्यामेकः) भागं ग्रहीतुमर्हतः । उपर्युक्तासु स्पर्धासु यादृशस्तरीयाः अर्हाः तत्तस्तरीयाः अत्रपि अर्हाः । तावुभौ अतिरिच्य प्रत्येकं राज्यात् आगतस्पर्धालुगणस्य अन्ये सर्वे सदस्याः अपि भागं ग्रहीतुमर्हन्ति ।</p>	<p>➤ प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते ।</p> <p>➤ प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि ।</p> <p>➤ प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराः राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराशयनुसारेण प्रदीयन्ते ।</p>
31.	अक्षरश्लोकी	<p>अर्थात् भाषणस्पर्धासु शलाकापरीक्षासु कण्ठपाठस्पर्धासु शास्त्रार्थविचारे स्फूर्तिस्पर्धायां वा ये भागं गृह्णन्ति ते अपि समस्यपूर्तौ अक्षरश्लोक्यां च भागं ग्रहीतुमर्हन्ति ।</p> <p>➤ समस्यापूर्तिनिमित्तं समस्यात्रयं स्पर्धास्थाने उद्घोष्यते । एकघण्टाकाले प्रत्येकं स्पर्धार्थिना न्यूनातिन्यूनं समस्याद्वयं पूरणीयम् (दत्तपङ्क्तिमुपयुज्य श्लोकरचना कर्तव्या)</p>	<p>● प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते ।</p> <p>● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि ।</p> <p>प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराः राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराशयनुसारेण प्रदीयन्ते ।</p>

		<p>➤ अक्षरश्लोक्याम् अधोनिर्दिष्टकविभिः विरचितेभ्यः ग्रन्थेभ्यः एव श्लोकाः स्वीकरणीयाः</p> <p>1)कालिदासः 2)श्रीहर्षः 3) भारविः 4)माघः 5)भवभूतिः 6)शूद्रकः 7) विशाखदत्तः 8) भर्तृहरिः (सुभाषितत्रिशती) 9)श्रीशंकरभागवत्पादः(स्तोत्राणि) 10)पण्डितराजजगन्नाथः(पञ्चलहर्षः) 11) भोजराजः(चम्पूरामायणम्) 12) अनन्तभट्टः (चम्पूभारतम्) 13) त्रिविक्रमभट्टः (नलचम्पूः) 14) अश्वघोषः 15)भासः</p> <p>➤ पूर्ववर्तिना स्पर्धालुना पठितस्य श्लोकस्य तृतीयपादगतं प्रथमाक्षरं गृहीत्वा स्वस्वपर्याये स्पर्धालुः श्लोकं पठेत् । यथा- 'कश्चित् कान्ता----- ' इति मेघदूतश्लोके पठिते सति क्रमागतपर्यायः स्पर्धी यकारेणारभ्यमाणं श्लोकं पठेत् ।</p> <p>➤ स्पर्धा परिसमापयितुम् उपलब्धसमयं, स्पर्धायाः गतिं च वीक्ष्य स्पर्धारम्भानन्तरं क्रमेण नियमाः निर्णायकैः परिशोधयिष्यन्ते ।</p> <p>➤ कस्मिंश्चिद्वर्षे राष्ट्रस्तरीयायाम् अक्षरश्लोक्यां स्वर्णपदकेन पुरस्कृतः पुनः अस्याम् अक्षरश्लोक्यां भागग्रहणाय नानुमन्यते ।</p>	
--	--	--	--

32.	शास्त्रीयस्फूर्तिस्पर्धा	<p>➤ संस्कृतविश्वविद्यालयेषु/ पारम्परिकसंस्कृतशिक्षणसंस्थासु शास्त्रिकक्षायां/ आचार्यकक्षायां/ विद्यावारिधिकक्षायां/ तत्समकक्षायाम्/ गुरुकुले अधीयानाः/ कस्यचिद्विदुषः सन्निधौ स्वाध्यायशीलाः शिक्षाशास्त्रि/ शिक्षाचार्यकक्षायाम् अधीयानाश्च छात्राः भागग्रहणाय अर्हाः । (गुरुकुले अधीयानानां/ विद्वत्सन्निधौ स्वाध्यायरतानां वयोमितिः 01-01-2024 तमे दिनाङ्के 26 वर्षाणि अतीतानि न स्युः ।</p> <p>➤ शास्त्रीयस्फूर्तिस्पर्धायां (Quiz) प्रतिराज्यं द्वयोः एकः गणः भागं ग्रहीतुमर्हति । एतद्गणसदस्यौ इतरस्पर्धासु भागग्रहीतारौ, एतदर्थमेव चितौ वा भवितुमर्हतः । केवलसंस्कृतसाहित्यसंबद्धाः विषयाः भवन्ति । वेदाः उपनिषदः पुराणानि शास्त्राणि काव्यानि इत्यादीनि</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रथमस्थानभाजे राष्ट्रस्तरीयस्पर्धायां भागग्रहणाय अवसरः कल्प्यते । ● प्रथमद्वितीयतृतीयस्थानभागभ्यः प्रमाणपत्राणि । ● प्रमाणपत्राण्यतिरिच्य वस्तुरूपेण ग्रन्थरूपेण धनराशिरूपेण वा पुरस्काराःराज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थाभिः उपलब्धानुदानराशयनुसारेण प्रदीयन्ते ।

उपर्युक्तासु स्पर्धासु प्रत्येकं स्पर्धायाः निर्णयकाले प्रथम-द्वितीय- तृतीयस्थानेषु प्रत्येकं स्थाने यदि द्वयोः स्पर्धालवोः बहूनां वा समाङ्काः आयान्ति तर्हि तयोः स्पर्धालवोःतेषां स्पर्धालूनां समाङ्कभङ्गनाय पुनः स्पर्धा (आशुस्पर्धा) आयोज्यते ।

आहत्य प्रत्येकं संस्थायाः/प्रत्येकं गुरुकुलस्य (प्रतिस्पर्धालुगणं) चतुस्त्रिंशत् स्पर्धालवः (भाषणेषु प्रतिविषयं एकैकः इति 12, शलाकासु प्रतिविषयम् एकैकः इति 10 कण्ठपाठस्पर्धासु एकैकः इति 06 समस्यापूर्तौ अक्षरश्लोक्यां च एकैकः शास्त्रार्थविचारे स्पूर्तिस्पर्धायां च द्वौ द्वौ इत्याहत्य 34) राज्यस्तरीयशास्त्रीयस्पर्धायां भागं ग्रहीतुमर्हन्ति ।

राज्यस्तरीयस्पर्धासु चिताः राष्ट्रस्तरे अखिलभारतीयशास्त्रीयस्पर्धायाः नियमावल्यां दर्शितरीत्या अर्हतावन्तः एव राष्ट्रस्तरस्य अखिलभारतीयशास्त्रीयस्पर्धासु भागं ग्रहीतुमर्हन्ति ।

राज्यस्तरीयस्पर्धासु भागग्रहणाय नामङ्कनार्थं प्रक्रिया

- उपरि निर्दिष्टासु राज्यस्तरीयस्पर्धासु भागग्रहणचिकीर्षवः तदर्थं स्वस्वसंस्थामाध्यमेन स्वगुरुकुलमाध्यमेन स्वगुरोः माध्यमेन वा निर्दिष्टप्रपत्रं प्रपूर्य राज्यस्तरीयस्पर्धायोजकसंस्थायै संप्रेष्य नामङ्कनं कुर्युः ।
- राज्यस्तरीयस्पर्धा कस्य राज्यस्य कुत्र भविष्यति तदायोजकाः के इत्यादिविवरणम् अचिरात् संसूच्यते ।

शलाकापरीक्षा-विधानम्

स्पर्धालोः (अध्येतुः) कर्तव्यम्

शलाकास्पर्धायां भागग्रहणचिकीर्षुणा स्पर्धालुना निर्दिष्टशास्त्रस्य निर्दिष्ट-ग्रन्थभागस्य समग्रतया (न तु अंशतः) अध्ययनं कार्यम् । स्पर्धालुः (अध्येता) ग्रन्थस्य निर्दिष्टभागस्य सर्वाः पङ्क्तीः कण्ठस्थीकुर्यात्, ग्रन्थपङ्क्तीनां विशदं व्याख्यानं कर्तुं सामर्थ्यं सम्पादयेत्, निर्दिष्टे ग्रन्थभागे विद्यमानविषयेषु गहनशास्त्रचर्चा कर्तुमपि कौशलं सम्पादयेत् । एतदभ्यन्तरे, राज्यस्तरीयस्पर्धार्थं नामाङ्कनमपि समये कारणीयम् इति न विस्मरेत् ।

परीक्षाविधानम्

अखिलभारतीयायां, राज्यस्तरीयायां च शलाकापरीक्षायां निर्दिष्टग्रन्थम् अधीतवतः प्रत्येकं स्पर्धालोः परीक्षणं त्रिधा क्रियते ।

1. स्मृतिबल/धारणाशक्ति-परीक्षणम्
2. ग्रन्थपङ्क्तेः व्याख्यानसामर्थ्यपरीक्षणम्
3. विशिष्टज्ञानपरीक्षणम्/शास्त्रचर्चा/गाढपरीक्षणम्

प्रथमः घट्टः (स्मृतिबल/धारणाशक्ति-परीक्षणम्)

परीक्षकैः शलाकया उद्धृतात् स्थानात् एका ग्रन्थपङ्क्तिः उच्चार्यते । ततः आरभ्य छात्रेण अग्रिमपङ्क्तयः श्रावणीयाः (परीक्षकाः यावत् श्रोतुमिच्छन्ति तावत्पर्यन्तम्) परीक्षकेषु एकैकः अपि एकस्य छात्रस्य एतादृशपरीक्षणम् अन्यूनं त्रिवारं कुर्यात् । स्पर्धार्थिसंख्याम्, समयं च अनुसृत्य परीक्षकाः ततोधिकप्रश्नान् अपि कर्तुमर्हन्ति । परीक्षकैः असकृत शलाकया एव प्रश्नस्थानानि उद्घाटनीयानि ।

द्वितीयः घट्टः (व्याख्यानसामर्थ्यपरीक्षणम्)

परीक्षकैः शलाकया उद्घाटितस्थानात् ग्रन्थपङ्क्तिरेका उच्चार्यते । तस्याः पङ्क्तेः विशदं व्याख्यानं छात्रः कुर्यात् । छात्रस्य एतादृशं परीक्षणं एकैकः अपि परीक्षकः अन्यूनं त्रिवारं कुर्यात् । परीक्षकैः प्रतिवारं शलाकया प्रश्नस्थानानि चेतव्यानि ।

तृतीयः घट्टः (विशेषावगतिपरीक्षणम्/गाढज्ञानपरीक्षणम्)

परीक्षकाः निर्धारितग्रन्थभागे विद्यमाने विषये गहनप्रश्नान् कुर्युः । छात्रेण सह शास्त्रचर्चा कुर्युः । छात्रेण प्रदत्तसमाधानमनुसृत्य पुनः प्रश्नान् अपि परीक्षकाः कर्तुमर्हन्ति येन छात्रस्य ग्रन्थावगतेः स्तरः निर्णीतः भवेत् । एकवारं कृत-प्रश्नपुनःप्रश्न-शास्त्रचर्चादीनां समाधानात् परं पुनः द्वितीयवारम् एवमेव प्रश्नपुनःप्रश्नचर्चादिकं भवेत् । अनया रीत्या तृतीयवारं, चतुर्थवारं/पञ्चमवारं च परीक्षकाः प्रश्नान् कुर्युः । त्रिष्वपि घट्टेषु स्पर्धालुना स्वीयं सामर्थ्यं प्रदर्शनीयम् । अन्यथा भागग्रहणम् अपूर्णं भवेत् । परीक्षायाम् उत्तीर्णानाम् एव पुरस्काराय प्रथम/द्वितीय/तृतीय-स्थाननिश्चयः क्रियते ।

शास्त्रार्थविचारस्पर्धाविधानम्

शास्त्रार्थविचारस्पर्धा युगलवाक्यार्थस्पर्धा वर्तते। भागग्रहणचिकीर्षुभिः स्पर्धालुभिः निर्दिष्टविषये शास्त्रार्थविचारः करणीयः। प्रदत्तविषये कश्चन पूर्वपक्षम् अन्यः सिद्धान्तपक्षं च उपस्थापयेत्। स्ववक्तव्यविषयस्य शास्त्रान्तरेण सम्बन्धं/साम्यं/भेदं पूर्वपक्षं, सिद्धान्तं च सम्यगवगच्छेयुः। तद्विषये परिचर्चार्थं सिद्धतां कुर्युः। स्पर्धारम्भात् एकघण्टातः पूर्वं सोपानत्रये अपि निर्दिष्टेभ्यः विषयेभ्यः कश्चन विषयविशेषः शास्त्रार्थविषयस्य शीर्षकत्वेन उद्घोष्यते। अखिलभारतीयायां, राज्यस्तरीयायां च शास्त्रार्थविचारे निर्दिष्टविषयम् अधीतवतः प्रत्येकं स्पर्धालुयुगलस्य परीक्षणं सोपानत्रये क्रियते -

प्रथमसोपानम्

निर्दिष्टेषु विषयेषु कश्चन विषयः स्पर्धार्थं प्रदीयते। तद्विषयमादाय स्पर्धालुयुगलेन शास्त्रार्थः कर्तव्यः। निर्णायकाः विषयोपस्थापनकाले कदापि प्रश्नं कर्तुम् अर्हन्ति। निर्णायकाः स्पर्धाल्वोः विषयप्रतिपादनसामर्थ्यस्य विषयज्ञानस्य च परीक्षणं कुर्युः। तत्र उत्तीर्णं युगलषट्कं द्वितीयसोपानं प्रति आर्हतां प्राप्नोति। अस्मिन् सोपाने प्रतियुगलं विषयोपस्थापनार्थं 15 निमेषाः प्रदीयन्ते।

द्वितीयसोपानम्

अत्र पुनः प्रथमसोपाने प्रदत्तं विषयं विहाय निर्दिष्टेषु विषयेषु कश्चन विषयः शास्त्रचर्चार्थं प्रदीयते। तद्विषयमादाय युगलषट्केन शास्त्रार्थः कर्तव्यः। तत्रापि पुनः निर्णायकाः स्पर्धाल्वोः विषयप्रतिपादनसामर्थ्यस्य विषयज्ञानस्य च परीक्षणं कुर्युः। निर्णायकाः विषयोपस्थापनकाले कदापि प्रश्नं कर्तुम् अर्हन्ति। तत्र उत्तीर्णं युगलद्वयं तृतीयसोपानं प्रति गच्छति। अस्मिन् सोपाने प्रतियुगलं विषयोपस्थापनार्थं 15 निमेषाः प्रदीयन्ते।

तृतीयसोपानम्

अत्र पुनः प्रथमसोपाने द्वितीयसोपाने च प्रदत्तं विषयं विहाय निर्दिष्टेषु विषयेषु कश्चन विषयः शास्त्रचर्चार्थं प्रदीयते। तद्विषयमादाय युगलद्वयेन शास्त्रार्थः कर्तव्यः। तत्रापि पुनः निर्णायकाः स्पर्धाल्वोः विषयप्रतिपादनसामर्थ्यस्य विषयज्ञानस्य च परीक्षणं कुर्युः। निर्णायकाः विषयोपस्थापनकाले कदापि प्रश्नं कर्तुम् अर्हन्ति। तत्र युगलमेकं प्रथमस्थानं प्राप्नोति। अन्यत् च युगलं द्वितीयस्थानं प्राप्नोति। अस्मिन् सोपाने प्रतियुगलं विषयोपस्थापनार्थं 30 निमेषाः प्रदीयन्ते।